

Staten, kapitalet och oljan

Hur investerar staten din pension?

GREENPEACE

Staten, kapitalet och oljan

Hur investerar staten din pension?

Innehåll	
Sammanfattning	5
Staten, kapitalet och oljan	6
En begränsad budget	9
Fossilbubblan	13
Gammal kärlek rostar	14
Mellanhanden	17
Dina pensionspengar	20
AP-fondernas investeringar	26
Slutsatser	30

Greenpeace är en oberoende organisation som agerar för att förändra attityder och beteenden, skydda och bevara miljön och verka för fred. Det gör vi genom att:

- undersöka, exponera och konfrontera övergrepp mot miljön
- förmå dem som har politisk och ekonomisk makt att åstadkomma en förändring
- ta fram miljömässigt ansvarsfulla och socialt rättvisa lösningar som ger hopp idag och för kommande generationer
- inspirera människor att ta ansvar för planeten.

© Greenpeace Nordic, november 2017
Box 15164, 104 65 Stockholm
www.greenpeace.se

Bild sidan 1:
Oljeborring vid Bjørnøya i Svalbard. AP-fonderna har investerat i flera företag involverade i prospektering och utvinning i Arktis, exempelvis Rosneft, Statoil och Lundin Petroleum.
© Mitja Kobal / Greenpeace

Bild sidan 2-3:
Oljetäckta snäckor täcker stranden vid Dalian, Kina.
© Athur J D / Greenpeace

Bild sidan 32:
Olja från katastrofen med BP:s plattform Deepwater Horizon 2010. Andra, tredje och fjärde AP-fonderna har tillsammans investerat 1,1 miljard av svenskarnas pensionspengar i verksamheten.
© Daniel Beltrá / Greenpeace

När finansvärlden slutar se kol- och oljeindustrin som en samhällsnyttig aktör kommer politikernas intresse för fossila projekt att upphöra.

*Olja från katastrofen med BP:s plattform Deepwater Horizon 2010. Andra, tredje och fjärde AP-fonderna har tillsammans investerat 1,1 miljard av svenskarnas pensionspengar i verksamheten.
© Daniel Beltrá / Greenpeace*

Sammanfattning

Om FN:s mål att begränsa uppvärmningen av jorden till högst 2 grader och helst till 1,5 grader ska kunna uppfyllas, är det helt nödvändigt att världens finansmarknader slutar att låna ut pengar till kol- och oljebolag, fossila kraftverk och infrastruktur. Utsläppen av växthusgaser drivs på av en finansmarknad som inte har förstått allvaret eller sin egen roll i utvecklingen.

Det är den som äger pengarna som kan bestämma villkoren, och en stor del av det kapital som används ägs av oss alla: våra pensionspengar. De svenska AP-fonderna 1-4 tillhör de största i världen och skulle kunna göra en global skillnad. Men vi som äger pengarna får inte bestämma var de ska investeras – det gör riksdagens pensionsgrupp och fondernas styrelser. Utan att fråga oss.

Den här rapporten visar att AP-fonderna har investerat våra pengar i 43 av världens 100 största utsläppare av växthusgaser. Till dem hör ryska Gazprom och Lukoil, jättarna ExxonMobil, BP och Chevron, tyska kolkraftverk och mer okända företag som Suncor, Devon och Tatneft.

Tillsammans har fonderna investerat 12,9 miljarder kronor i dessa företag, nästan 1 300 kronor per svensk medborgare.

Greenpeace kräver att de svenska AP-fonderna inför en policy som säkerställer att deras investeringar lever upp till Parisavtalet och inte bidrar till klimatskadlig verksamhet.

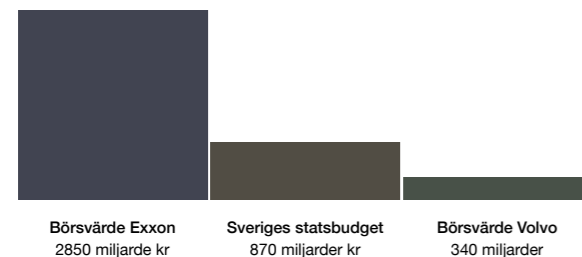
Staten, kapitalet och oljan

Klimatkrisen är det största marknadsmisslyckandet världen någonsin har skådat. Den slutsatsen drar professor Nicholas Stern, tidigare chefsekonom på Världsbanken, i den så kallade Sternrapporten från 2006. Grundproblemet och orsaken till klimatkrisen är, enligt Stern, att de som tjänar pengar på att orsaka utsläpp inte tvingas att betala.

Ända sedan den industriella revolutionen tog fart för snart två hundra år sedan har fossila bränslen som kol, olja och gas varit grunden för industrisamhället och den ekonomiska tillväxten. Med åren har banden mellan staten och de som förser samhället med fossil energi blivit så starka att det är svårt att se var den ena slutar och den andra börjar.

Att stater kontrollerar nio av världens tio största kol- och oljebolag är ingen slump. Det är heller ingen tillfällighet att den före VD:n och styrelseordföranden i världens största privata oljebolag, ExxonMobil, valdes till USA:s utrikesminister. Eller att den tidigare svenske utrikesministern Carl Bildt suttit i styrelsen för Lundin Petroleum.

Figur 1: Storleksförhållanden

I länder med stor produktion av fossila råvaror lever bolagen – oavsett ägare – mer eller mindre i symbios med staten. Regeringarna prioriterar och gynnar bolagen eftersom de är en central del av ländernas ekonomi. I exempelvis Norge står inkomster från oljeproduktion för 22 procent av landets bruttonationalprodukt (BNP) och 67 procent av landets export.¹

Men även i länder utan egen fossil produktion spelar kol, olja och gas en avgörande roll för ekonomin. Transporterna, uppvärmningen, elproduktionen, jordbruket och stora delar av näringslivet är idag mer eller mindre beroende av att använda fossila bränslen som energikälla eller råvara.

¹ Norway, Countries and Regions, EU-kommissionen, 2017 <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/norway/>

För att hålla de fossila hjulen snurrande importerar EU:s medlemsländer 53 procent av den energi som används, till en kostnad på en miljard euro per dag. Mer specifikt importeras 90 procent av oljan, 66 procent av gasen och 42 procent av kolet.²

För att inte tala om alla varor som vi importerar. Det mesta av vad vi konsumerar har tillverkats av och med fossila råvaror. Vi konsumerar mer och mer och en allt större andel kommer från andra länder.

I Sverige har användningen av fossila bränslen minskat sedan 1980-talet och idag står de bara för ungefär 30 procent av landets energianvändning. Som en följd av det minskar även utsläppen av växthusgaser, de är nu cirka fem ton koldioxid (CO₂) per person.

Men den till synes positiva utvecklingen beror i hög grad på att vi importerar mer och mer elektronik, kläder, mat och andra varor. När även detta räknas in är svenskarnas utsläpp dubbelt så stora – och har till och med ökat något sedan 1990-talet.

Under de senaste tjugo åren har andelen utsläpp som sker i andra länder, men som orsakas av vår svenska konsumtion, ökat med nästan femtio procent. Under samma period har de konsumtionsbaserade utsläppen i Sverige, minskat med trettio procent.³

Tabell 1: Majoritetsägare i de tio största fossilbolagen

Företag	Ägare
Saudi Arabian Oil Company	Statligt
Gazprom	Statligt
National Iranian Oil Company	Statligt
Coal India	Statligt
Shenhua	Statligt
Rosneft	Statligt
Cina National Petroleum Corp	Statligt
Abu Dhabi National Oil	Statligt
ExxonMobil	Privat
Pemex	Statligt

Baserat på genererade oljeekvivalenter 2015. Källa: Carbon Majors Report 2017, CDP.

² Imports and secure supplies, Energy. EU-kommissionen, 2017 <https://ec.europa.eu/energy/en/topics/imports-and-secure-supplies>

³ Konsumtionsbaserade utsläpp av växthusgaser i Sverige och i andra länder, Naturvårdsverkets hemsida, 2017

En kvinna vallar sina får vid ett kolkraftverk i Japara, Java.
© Kemal Jufri / Greenpeace

En begränsad budget

Ända sedan de globala klimatförhandlingarna började vid FN:s miljökonferens i Rio de Janeiro 1992 har klimatpolitik fokuserat på hur mycket de globala utsläppen procentuellt måste minska till ett visst årtal i framtiden.

Men detta vedertagna angreppssätt har stora brister. Det avgörande för klimatet är mängden växthusgaser i atmosfären. Eftersom gaserna är långlivade är det de samlade utsläppen över tid – de *kumulativa utsläppen* – som avgör hur stor klimatförändringen blir.

Att sätta ett långsiktigt mål uttryckt som procentuell minskning skapar otydlighet och styr inte heller de samlade utsläppen, det anger bara hur stora utsläppen ska vara i en mer eller mindre avlägsen framtid. På vägen dit kan utsläppen vara både större och mindre, vilket kan få stor påverkan på den samlade mängden.

Om vi tänker oss att utsläppen skulle minska till tio procent redan imorgon, innebär det en mycket stor skillnad för de kumulativa utsläppen jämfört med om utsläppen skulle fortsätta på dagens nivå fram till 2045 för att då sänkas till tio procent.

En budget för överlevnad

När den senaste rapporten^{4,5} från FN:s vetenskapliga klimatpanel IPCC presenterades i Stockholm hade den ett omvälvande budskap. Forskarna angav för första gången den samlade mängd utsläpp av CO₂ som atmosfären tål under detta århundrade om jordens uppvärmning ska begränsas till två grader Celsius. IPCC kallar detta "*jordens koldioxidbudget*".⁶

Sedan dess talar allt fler om en global CO₂-budget som inte får överskridas. Det är en mer rättvisande metod för att överblicka och redovisa både mål och utveckling än att använda de abstrakta reduktionsmål som har varit vanliga hittills.

I FN-rapporten anges att den övre gränsen för hur mycket ytterligare CO₂ atmosfären tål från år 2012 går vid cirka 1 000 gigaton, dvs 1 000 miljarder ton, om tvågradersmålet ska kunna nås med 66 procents sannolikhet.

Denna budget för hela århundradet kan jämföras med de drygt 50 miljarder ton som för närvarande släpps ut årligen.⁷ Matematiken är enkel: Av de 1 000 miljarder ton

som fanns i forskarnas budet 2012 har vi redan använt 250 miljarder ton. Om tvågradersmålet ska kunna nås och utsläppen fortsätter på samma nivå som idag, är den globala budgeten slut om 15 år.

Paris: budgeten stramas åt

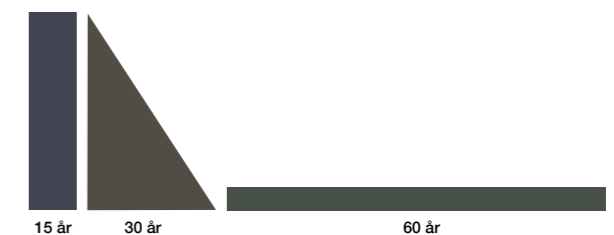
Sedan budgeten presenterades har insikten om de risker som är förknippade med två graders uppvärmning ökat. Vid FN:s globala klimatmöte i Paris i december 2015 enades världens ledare om att två graders uppvärmning är den övre gränsen för vad som är acceptabelt. För att minimera risken för omfattande konsekvenser för mänskligheten enades länderna om att sträva efter en global temperaturökning med högst 1,5 grader.⁸

Hur detta påverkar den globala klimatbudgeten är inte helt klarlagt. IPCC ska fram till 2018 ta fram en rapport om hur 1,5-gradersmålet kan nås, men panelen uppskattade redan i den förra rapporten att koldioxidbudgeten i så fall skulle mer än halveras, dvs vara mindre än 500 miljarder ton CO₂. Flera källor⁹ anser att budgeten blir ännu lägre, högst 400 miljarder ton. Men oavsett var den debatten landar står det klart att budgeten blir väldigt liten.

Förvaltning

Hur vi väljer att förvalta CO₂-budgeten avgör hur länge den räcker. Det finns många sätt att förvalta en budget, men alla vet att den räcker längre ju mindre som spenderas. Med dagens takt är CO₂-budgeten slut om högst femton år, men om utsläppen minskas räcker den längre. Och ju snabbare de minskar, desto längre räcker den.

Figur 2: Förvaltningsmodeller

⁴ Climate Change 2014, Synthesis Report, IPCC 2014 <https://www.ipcc.ch/report/ar5/syr/> samt IPCC AR5 WG1, sid 27 https://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar5/wg1/WG1AR5_SPM_FINAL.pdf

⁵ Sammanfattning: IPCC Fifth Assessment Report Lima Climate Action High Level Session, Lima, Peru, 2014 https://www.ipcc.ch/news_and_events/docs/COP20/LCAHLD.pdf

⁶ Ibid

⁷ The Emissions Gap Report, UNEP, 2015

⁸ Artikel 2.1(a), Paris Agreement, United Nations 2015

⁹ Exempelvis: Carbon Countdown, Carbon Brief, <https://www.carbon-brief.org/analysis-only-five-years-left-before-one-point-five-c-budget-is-blown>

Kolkraftverk i Tyskland. Andra och Fjärde AP-fonden har investerad 56 miljoner kronor i RWE, Tysklands största kolkraftsbolag.
© Bernd Lauter / Greenpeace

Oljespill vid Rosnefts verksamhet i Pyt'-Yah, Khanty-Mansi-regionen, Siberien 2013. Rosneft har fått tillstånd att söka och utvinna olja i 23 områden i ryska arktis. Första och Andra AP-fonden har investerat 26 miljoner kronor av svenskarnas pensionspengar i verksamheten.
© Denis Sinyakov / Greenpeace

Fossilbubblan

Med en koldioxidbudget på högst 750 miljarder ton – men kanske hälften – för resten av detta århundrade, och en förbrukningstakt på 50 miljarder ton per år, blir problemet med användningen av fossila bränslen tydligt. För närvarande förbrukar vi årligen minst 6,7 procent av budgeten. Kanske dubbelt så mycket. För fossilindustrin liksom finanssektorn har detta stora konsekvenser.

Fossilindustrin

De fossila bolagens värde på börsen baseras i huvudsak på hur mycket kol, olja eller gas de har i sina reserver, det vill säga de fynd som de har rättigheter att utvinna, och priset för dessa varor. Mer än hälften av värderingen beror på hur mycket bolagen räknar med att utvinna om tio år eller mer.

Exempelvis ExxonMobils aktie värderades i oktober 2017 till 82 US-dollar, huvudsakligen baserat på att bolaget har rapporterat att det har 20 miljarder fat¹⁰ oljeekvivalenter i sina reserver¹¹ och ett uppskattat dagspris på olja i framtiden.

Problemet för fossilindustrin är att deras reserver är mycket större än vad som kan användas med forskarnas CO₂-budget. En stor del av reserverna är oanvändbara, eller "unburnable", och därmed är bolagens börsvärde för högt. För närvarande skjuter fossilindustrin detta framför sig och låtsas som att det regnar. För att öka sitt börsvärde söker de till och med efter mer reserver.

I 2012 års upplaga av den prestigefyllda rapporten World Energy Outlook, konstaterade OECD:s energiorgan EIA att högst en tredjedel av de kända reserverna av fossila bränslen kommer att kunna användas.¹²

Med all säkerhet är det en överskattning. IEA är känt för att vara konservativa i sina bedömningar. De kända reserverna av fossila bränslen motsvarar cirka 3 000 miljarder ton CO₂. En mer realistisk bedömning är att högst en femtedel av reserverna kan användas.¹³ Om den globala uppvärmningen ska begränsas till 1,5 grader kan högst en tiondel brännas.

Fossilindustrin, en av världens ekonomiskt största sektorer, är med andra ord kraftigt övervärderad

och det är bara en tidsfåga innan bubblan spricker. Det kommer naturligtvis att drabba stora och små placerare som äger aktier i fossilbolag som ExxonMobil, BP och Lundin Petroleum. En fingervisning om reservernas betydelse för bolagens värdering demonstrerades när oljebolaget Shell skrev ner sina reserver med 20 procent i januari 2004. Marknadens reaktion på beskedet var ett börsras med över tio procent. På en vecka minskade bolagets värde med över 30 miljarder kronor.¹⁴

I november 2017 meddelade Norges riksbank att de vill att den norska oljefonden, världens största statsfond med ett kapital på över 8 000 miljarder norska kronor, ska sälja ut hela sitt innehav av olja och gas. Aktierna för stora fossilbolag som Shell och BP sjönk omgående och beskedet gav eko över finansvärlden.

Fossila projekt

Det tak för användningen av fossila bränslen som CO₂-budgeten innebär kommer även att drabba länder som bygger ut den fossila industrin och företag som deltar i sådana projekt. Redan 2011 varnade EIA¹⁵ för att alla investeringar som görs i fossil infrastruktur och utvinning efter 2017 kommer att strida mot tvågradersmålet. Men obekymrade regeringar och företag ångar vidare i gamla hjulspår.

I en rapport¹⁶ från 2013 identifierade Greenpeace 14 storskaliga projekt som, om de genomförs, tillsammans kommer att generera lika stora årliga utsläpp som hela USA år 2020 och ta upp 300 miljarder ton av jordens CO₂-budget. Det gäller utvinning av olja och gas i Arktis, Latinamerika, Kaspiska havet, Kazakstan, Irak, Afrika och USA, brytning av kol i Kina, Mongoliet, Indonesien och Australien samt exploatering av oljesand i Kanada.

Projekten kräver hundratals miljarder kronor i investeringar, involverar ett tjugotal regeringar och ett hundratal fossila bolag. Dessutom kommer flera tusen företag att anlitas som underleverantörer av utrustning och tjänster.

¹⁰ 1 fat = 159 liter

¹¹ ExxonMobil Announces 2016 Reserves <http://news.exxonmobil.com/press-release/exxonmobil-announces-2016-reserves>

¹² Executive Summary, World Energy Outlook, International Energy Agency, 2012 <https://www.iea.org/publications/freepublications/publication/English.pdf>

¹³ Unburnable Carbon, Carbontracker 2011

¹⁴ Ibid

¹⁵ The world is locking itself into an unsustainable energy future, pressmeddelande 9 november 2011, EIA <https://www.iea.org/newsroom/news/2011/november/the-world-is-locking-itself-into-an-unustainable-energy-future.html>

¹⁶ Point of no return, Greenpeace, 2013

Gammal kärlek rostar

Hela det samhälle som har byggts upp det senaste seklet har varit, och är fortfarande, beroende av utvinning av mer och mer fossila bränslen. Allt har handlat om det: tillväxten, konsumtionen, välbudet.

Fossilindustrin och deras vänner är inte sena med att påpeka detta och hävdar att det inte finns något alternativ. Men det är ingen naturlag. Det finns andra råvaror och tekniker som kan ge världen samma produkter och tjänster som kol, olja och gas. Skillnaden är att alternativen är förnybara och i allmänhet klimatvänliga, men att de ännu inte byggts ut i samma omfattning.

FN:s vetenskapliga klimatpanel, IPCC, menar att världen måste ställas om och bli fossilfri.¹⁷ För att det ska kunna hända behöver energianvändningen först effektiviseras och minska, så att det krävs mindre energi. Parallellt behöver de fossila bränslena bytas mot förnybara.

I september 2015, strax före klimatkonferensen i Paris, publicerade Greenpeace den senaste versionen av rapporten Energy[r]evolution, som visade att världen kan ställa om till 100 procent förnybart redan till 2050.¹⁸

Det är fullt möjligt och lönsamt och egentligen bara en politisk fråga. De kapitalflöden som idag går till fossila bränslen behöver dock vändas och göras tillgängliga för effektivisering och förnybara energikällor.

Och det händer redan mycket. Den förnybara energin byggs ut i snabb takt. Medborgare, företag och kommuner ställer om, ändrar sina beteenden och regeringar sätter upp klimatmål och inför lagstiftning, stöd och andra styrmedel som ska minska utsläppen. Vindkraftverk och anläggningar med solpaneler växer upp som svampar ur jorden, bioenergin byggs ut och allt fler elbilar syns på vägarna.

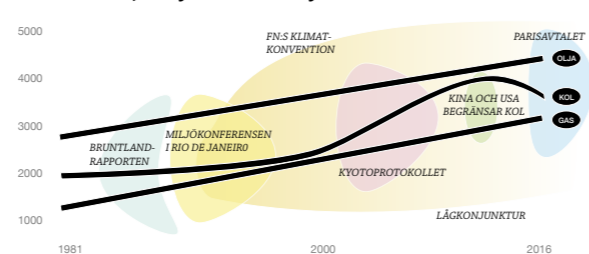
Men ändå. De fossila jättarna behåller sitt grepp över världsekonomin. Trots allt som görs minskar inte användningen av fossila bränslen. Framför allt beror det på att energianvändningen ökar snabbt i Indien, Kina och andra länder där den ekonomiska tillväxten är hög och där många människor fortfarande saknar el. Trots klimatkrisen och att det finns förnybar teknik som kan konkurrera med kol, olja och gas, byggs det nya kolkraftverk.

Det är bara när det gäller användningen av kol som vi kan se att trenden verkar ha vänt omkring

år 2014–2015 (se figur 3). Det berodde på att Kina och USA minskade sin användning kraftigt. Men den positiva utvecklingen hotas av planer på stora utbyggnader av kolkraft i Indien och andra länder.¹⁹

Samtidigt finns andra oroande tecken. Trots rekordutbyggnad av förnybara energikällor 2015, ökade användningen av fossila bränslen 2,6 gånger mer.²⁰ Dessutom, efter många års snabb ökning, minskade de globala investeringarna i förnybar energi 2016 jämfört med 2015.²¹

Figur 3. Global produktion av olja, kol och gas 1981-2016, miljoner ton oljeekvivalenter

Källa: BP Statistical Review

De närmaste femton åren är kritiska för att nå FN:s globala hållbarhetsmål och det kommer att kräva 90 000 miljarder US-dollar.²² Detta motsvarar mer än hela den globala bruttonationalprodukten år 2016. En del av dessa investeringar behöver göras av stater, men merparten måste komma från privata källor.

Allt fler inser att det är helt nödvändigt. Det sägs att gammal kärlek inte rostar, men klimatkrisen utmanar de gamla banden mellan staten, kapitalet och oljan. När finansvärlden slutar se kol- och oljebolagen som en samhällsnyttig aktör kommer politikernas intresse för fossila projekt att vittra sönder. Istället kommer de att vända sig till förnybara energikällor och effektivisering av systemet.

Oljebolagen och klimatet

Vi har alla ett ansvar att agera utifrån våra förutsättningar. Vi kan ändra vårt beteende och göra val i egenskap av konsument, vilket är viktigt. Men

¹⁹ endcoal.org <https://endcoal.org/global-coal-plant-tracker/summary-statistics/>

²⁰ World sets record for fossil fuel consumption, Forbes 2016 <https://www.forbes.com/sites/rriapier/2016/06/08/world-sets-record-for-fossil-fuel-consumption/#71393f14365f>

²¹ Clean Energy Investment – By the Numbers - End of Year 2016, Bloomberg 2017 <https://www.bnef.com/dataview/clean-energy-investment/index.html>

²² Financing sustainable development, Moving from momentum to transformation in a time of turmoil, UNEP, 2017

det är ändå politiker och energibolagen som har makten att genomföra de systemförändringar som leder till att klimatmålen nås. Tyvärr är majoriteten av både politiker och ledare inom energisektorn anhängare av konservativa affärsmodeller som kommer att leda oss mot en katastrofal uppvärmning.

När världens länder äntligen enades om ett globalt klimatavtal i Paris 2015 var de närvarande ministrarna överens om att det är bråttom att minska utsläppen av växthusgaser och att fasa ut användningen av fossila bränslen – kol, olja och gas.

För att klara Parisavtalets mål, att begränsa jordens uppvärmning till högst två grader och helst till 1,5°, behöver fossilanvändningen mer eller mindre upphöra senast år 2050.

Vägen fram till avtalet har varit plågsamt lång. Det tog mer än femtio år för världens länder att enas. Redan i början av 1960-talet kom de första varningarna från forskare för användningen av fossila bränslen och utsläppen av koldioxid.

Den första kända vetenskapliga konferensen om klimatförändring hölls i USA redan 1963, då de samlade forskarna varnade²³ för "potentiellt farlig ökning av koldioxid i atmosfären". Två år senare togs frågan upp på högsta politiska nivå i USA, av presidentens vetenskapliga panel, som menade²⁴ att risken för global uppvärmning var ett allvarligt nationellt hot.

Om dessa varningar hade tagits på allvar skulle läget säkert ha varit betydligt ljusare idag, men det dröjde ända till 1994 innan FN:s klimatkonvention trädde i kraft och ytterligare tjugo år innan länderna enades om ett avtal.

Den långdragna politiska processen berodde på en ovanligt infekterad debatt som orsakades av oljebolagen. Sedan åtminstone mitten av 1970-talet har världens största börsnoterade oljebolag, Exxon, systematiskt vilselett allmänhet och politiker om klimatförändringarna.

I sin egen planering och de interna affärsmodellerna räknade bolaget med klimatförändringens effekter på oljeproduktionen. Men i massiva annonskampanjer och annan kommunikation har de år efter år framhåvt den lilla vetenskapliga osäkerhet som finns för att försena politiska beslut.²⁵

Exxons agerande är extraordinärt, men andra energibolag och regeringar med kortsiktiga ekonomiska intressen i fossila bränslen har slutit upp och bidragit till att det, trots vetenskaplig konsensus, har tagit decennier att enas om ett globalt avtal.

²³ Conservation Foundation, Annual Report for 1963, pp. 19-20

²⁴ President's Science Advisory Committee (1965)

²⁵ Assessing ExxonMobil's climate change communications (1977–2014), Supran, G., Oreskes, N. Environmental Research Letters 12 (2017) 0840191

Det tog 21 år och lika många toppkonferenser, Conference of the Parties – COP, för världens ledare att enas om ett bindande klimatavtal i Paris 2015. Under tiden ökade användningen av fossila bränslen med 50 procent. Avser ton oljeekvivalenter, Källa: BP Statistical Review 2017

Protester i Köpenhamn mot Nordeas investeringar i Dakota Access, december 2017. © Jonathan Panduro Findalen / Greenpeace

Mellanhanden

Banden mellan staten och de fossila bolagen är starka, men utan kapitalets och marknadens medverkan skulle de brytas. Banker, pensionsfonder och andra finansinstitut är mellanhanden som håller ihop den fossila alliansen. De spelar en helt avgörande roll för att begränsa – eller tillåta – uppvärmningen av jordens temperatur.

Trots att världens länder enades om FN:s globala klimatavtal i Paris 2015, fortsätter världen att använda fossila bränslen som aldrig förr. Ökningstakten har minskat och de senaste två åren har nivån stabiliserats på en hög nivå, men det är långt kvar till den minskning av utsläppen som krävs för att uppfylla avtalets mål om högst 1,5 till 2 graders global temperaturökning.

Allt detta är möjligt eftersom finanssektorn skjuter till de enorma summor av kapital som behövs och för att politiker låter det ske. I brist på politiska beslut är det pengarna som styr och finansinstituten har ännu inte förstått vad som är på väg att ske, eller sin egen roll i utvecklingen.

Exemplet Dakota Access Pipeline

Hösten 2016 blev sambandet mellan fossila projekt och finansiering särskilt tydligt i delstaten North Dakota i USA, på gränsen mot Kanada. 2016 började företaget Dakota Access bygga en 189 mil lång pipeline genom fyra delstater i nordvästra USA. Oljeledningen, som beräknades kosta 3,8 miljarder US-dollar, skulle frakta olja från Bakken-fältet i North Dakota till Illinois.

Huvudägare i Dakota Access är Energy Transfer Partners, en av USA:s största operatörer av pipelines för fossil olja och gas. Andra delägare är Sunoco, Phillips 66, Enbridge och Marathon Petroleum.

Våren 2016 var det mesta av projektet färdigt, utom en liten bit pipeline som skulle passera alldeles intill den formella gränsen för Siouxstammen Standing Rocks reservat i North Dakota.

Standing Rock Sioux Tribe menade att marken där pipelinen skulle gå egentligen tillhör dem och att den har stor betydelse för stammen. Där finns flera viktiga begravningsplatser och andra heliga platser, bland annat Oahe-sjön, som pipelinen skulle gå under, och de anser att deras dricksvatten är hotat.

I april 2016 etablerade LaDonna Brave Bull Allard och hennes barnbarn ett protestläger i närheten av marken där ledningen skulle dras. De fick snabbt sällskap av andra och ett par månader senare hade över 10 000 personer anslutit sig till protesterna. Det vafr en blandning av urinvånare och miljöaktivister.

Men Dakota Access och Energy Transfer Partners gick vidare med bygget och under hösten blev det stora sammandrabbningar som fick internationell

uppmärksamhet. I oktober jämnades lägret med marken av kravallutrustad polis och militär.

Men protesterna spreds till andra områden. I många städer i USA, men även i andra världsdelar, demonstrerade aktivister mot de banker som finansierade hela bygget: Citibank, Wells Fargo, BNP Paribas, SunTrust, Royal Bank of Scotland, Bank of Tokyo-Mitsubishi, Mizuho Bank, TD Securities, ABN AMRO Capital, ING Bank, DNB, ICBC, SMBC Nikko Securities, Nordea och Société Générale.

Finansinstituten förlorade många kunder, både privatpersoner och företag, och i november drog sig norska DNB delvis ur affären medan städerna Davis i Kalifornien och Seattle i Washington meddelade att de skulle byta banker. Samtidigt uppmanade president Obama den ansvariga myndigheten USACE att undersöka alternativ till pipelinen och bygget avstannade. USACE medgav att det kunde finnas skäl att backa och undersöka alternativen.

I december och början av 2017 meddelade även Nordea och ING Bank att de drog tillbaka sin finansiering. På några månader hade både det politiska stödet och finansieringen blivit osäkra och hela projektet svajade.

Men tre dagar efter att Donald Trump hade tillträtt som president upphävde han Obamas order och uppmanade USACE att gå vidare med projektet. Våren 2017 var pipelinen färdig och i juni togs den i bruk. Standing Rock driver nu en juridisk process.

Till saken hör att Donald Trump har haft, och kanske fortfarande har, stora ekonomiska intressen i Energy Transfer Partners. Vita huset hävdar att han har sålt sina tillgångar i företaget, men har inte visat några belegg för påståendet. En liknande koppling finns åt andra hållet: Kelcy Warren, VD för Energy Transfer Partners, bidrog med närmare en miljon kronor till Trumps presidentkampanj.²⁶

AP-fonderna fortsätter att investera

I Sverige ledde de svenska storbankernas investeringar i företagen bakom Dakota Access Pipeline till kraftiga protester. Men efter att vattenkanoner satts in mot fredliga aktivister och att FN kritiserat projektet för att kränka urfolks rättigheter valde bankerna att avyttra hela eller stora delar av innehavet, där Nordea hade de överlägset största investeringarna på 359 miljoner kronor.

Men medan kritikstormen riktades mot bankerna fortsatte de statliga AP-fonderna att i skymundan investera tillsynes obemärkta av kritiken. I december 2016 hade AP-fonderna tillsammans investerat hela

2,2 miljarder enbart i de företag som ligger bakom Dakota Access Pipeline. Premiépensionsfonden, Sjunde AP-fonden, var värst med över en miljard investerade i bolagen. Men i juni 2017 sålde Sjunde AP-fonden hela sitt innehav i dessa bolag.

Men inte Första-Fjärde AP-fonderna. De fortsätter att investera i samtliga av dessa kontroversiella bolag. Under perioden december 2016 till juni 2017 ökade fonderna dessutom sina innehav med 380 miljoner kronor. Särskilt anmärkningsvärt är att Första AP-fonden under just denna period, då företaget Enbridge köpte in sig i Dakota Access, valde att öka antalet aktier, från 208 000 till hela 1 243 000 aktier. En ökning bara i Enbridge med en tredjedels miljard, från 80 miljoner till 417 miljoner kronor.

Idag flödar oljan genom Dakota Access Pipeline med god hjälp av svenska AP-fonder som investerat över 1,5 miljarder kronor i bolagen bakom verksamheten.

Sveriges roll

Det finns bara ett fåtal svenska företag som har utvinning av fossil energi som sin huvudverksamhet. Det största av dem är Lundin Petroleum som i oktober 2017 hade ett börsvärde på 62 miljarder kronor. Bolaget är framför allt verksamt i Norge och är ett av de bolag som exploaterar olja och gas i de nordligaste delarna av Arktis. Utöver dessa finns ett antal bolag som är underleverantörer till den fossila industrin över hela världen.

Sveriges främsta roll i den fossila ekonomin är genom finansiering. Svenska banker, pensionsfonder och andra finansinstitut investerar i och lånar ut miljardbelopp till fossila bolag och fossilprojekt i hela världen. Nordea, Handelsbanken, SE-banken och, inte minst, AP-fonderna är en del av den motor som håller fossilindustrin igång.

Den svenska riksdagen har nyligen antagit ett klimatpolitiskt ramverk och en lagstiftning som innebär att användningen av fossila bränslen i Sverige ska fasa ut. Till år 2030 ska utsläppen ha minskat med över 60 procent. Statsminister Stefan Löfven har i regeringsförklaringen²⁷ högtidligt lovat att Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer.

Ett fossilfritt välfärdsland kan knappast ha en finanssektor som bidrar till ohållbar utvinning av fossila bränslen i andra länder. Det strider mot själva grundidén eftersom utsläpp av växthusgaser är ett globalt problem. Det strider även mot viktiga delar av de svenska miljömålen: att inte bidra till miljöförstöring i andra länder, liksom den svenska politiken för global utveckling (PGU).

²⁶ The Guardian, 26 oktober 2016, <https://www.theguardian.com/us-news/2016/oct/26/donald-trump-dakota-access-pipeline-investment-energy-transfer-partners>

²⁷ Regeringsförklaringen 15 september 2015

Dina pensionspengar

Bankerna spelar en viktig roll genom sina lån och investeringar, men en annan central funktion har pensionsfonderna. De förvaltar en stor del av de pengar som ägs av svenska folket och är i princip kapitalägare, de kan bestämma villkoren för hur pengarna används. I fonderna finns mycket pensionskapital och idag investerar de i en del av den fossila infrastruktur som byggs.

Det svenska pensionssystemet är Sveriges i särklass största kapitalägare och störst av dem alla är de så kallade AP-fonderna. Tillsammans har AP1, AP2, AP3 och AP4 tillgångar på cirka 1 300 miljarder kronor.

Beloppet kan vara svårt att relatera till, men det är mer än hela Sveriges statsbudget och kan jämföras med budgeten för försvaret som är drygt 40 miljarder kronor per år. Det betyder 130 000 kronor per invånare. Tillsammans är AP-fonderna de klart största pensionsfonderna i Norden och bland de 20 största i världen.

Visserligen är detta bara en liten del av allt kapital som flödar i den globala ekonomin, men hur AP-fondernas pengar placeras spelar ändå en stor roll.

Allt fler finansinstitut väljer att inte investera i kol och andra fossila projekt. Om AP-fonderna är med och driver på den utvecklingen skulle det bli lite svårare för företag i Indien och Kina att få lönsamhet i nya kolkraftverk och oljeprospektering. Det skulle också vara en tydlig signal till hela finanssektorn, både i Sverige och internationellt.

Dina pensionspengar skulle kunna nyttjas på ett förståndigt och hållbart sätt medan de väntar på att du ska använda dem. Men du får inte bestämma över det. Det är riksdagen och AP-fondernas styrelser som avgör hur dina pensionspengar ska investeras.

Systemet

Pensionssystemet består av tre delar:

- Allmän pension, som är den pension som vi betalar in till staten, ofast genom vår arbetsgivare.
- Tjänstepension, en tilläggspension som arbetsgivaren också betalar in åt oss.
- Privat pension, privata pensionsavtal som tecknas av var och en.

Ofta beskrivs dessa tre delar som en pyramid, där den allmänna pensionen är basen och utgör den största delen, medan tjänstepension och privat pension läggs ovanpå. AP-fonderna är en del av den allmänna pensionen och därför utelämnas de två andra delarna i denna beskrivning.

Allmän pension

Den allmänna pensionen är den som alla som har bott eller arbetat i Sverige har rätt till. Varje år avsätts 18,5 procent av den pensionsgrundande inkomsten, det vill säga lön och andra skattepliktiga ersättningar, till allmän pension. Den största delen, 16 procent, går till inkomstpensionen som staten förvaltar. Resterande del, 2,5 procent, går till premiepensionen, där det är möjligt att själv välja fond för förvaltningen.

En vanlig uppfattning är nog att vår intjänade pension placeras i någon fond eller liknande som sedan förvaltar pengarna åt oss tills vi går i pension och får tillbaka dem. Men det är inte så systemet fungerar. Det är mer korrekt att se den inbetalade pensionen som intjänade poäng eller en rättighet som vi sedan löser in hos staten den dag vi pensioneras.

I realiteten kommer de pensioner som betalas ut idag från de inbetalningar som görs av skattebetalare idag. De pengar du betalar in i pension går alltså till dagens pensionärer. När du sedan går i pension kommer pengarna från de som betalar in till systemet. Systemet måste därför hela tiden vara i balans: inkomsterna måste vara lika stora som utgifterna.

AP-fonderna

Eftersom det ofta uppstår mindre obalanser i systemet – inkomsterna kan vara större eller mindre än utbetalningarna – behövs en buffert som kan jämna ut svängningarna, och det är här AP-fonderna kommer in i bilden.

AP-fonderna ska utjämna ojämnheter i systemet. När det blir underskott i systemet fyller fonderna på med pengar och vice versa: när det betalas in mer pensioner än vad som ges ut till dagens pensionärer, fylls fonderna på. Där ska det alltid finnas tillräckligt mycket pengar för att klara även större svängningar i systemet.

Tekniskt är det alltså inte så att våra pensioner ligger hos AP-fonderna, även om det är den bild som många har. Pengarna i fonderna är en utjämningsbuffert för systemet och utgör bara drygt tio procent av kapitalet. Nittio procent av pensionssystemets kapital består av de pengar som flödar mellan de som betalar in pension och de som tar emot.

Styrning

De fyra fonderna är helt åtskilda med olika ledning, organisation och kontor. Regeringen utser fondernas

Arbetare vid kolgruva i Jharia, Indien. Första AP-fonden har investerat 5 miljarder kronor i Coal India, världens största kolgruveföretag.
© Peter Caton / Greenpeace

”Om inte finanssektorn gör investeringar som överensstämmer med Parisavtalet och FN:s hållbarhetsmål kommer det att vara omöjligt att uppnå målen.”

Finansmarknadsminister Per Bolund

Anmälda läckage från pipelines i Ryssland 2010

Lukoil	6 733
Lukoil-Western Siberia	3 769
Lukoil - Komi	1 036
Rosneft	14 134
Rosneft-Purneftegaz	1 598
Rosneft-Sakhalinmorneftegaz	2 479
Yuganskneftegaz	2 286
Gazprom nefte.....	2 467
Surgutneftegaz	24
TNK-BP Holding.....	1 771
Shashin 'Tatneft'	2 179
Bashneft	311
NGK Slavneft.....	18

Andra AP-fonden har investerat minst 409 miljoner kronor i verksamheterna.

Källa: Brief overview of oil pipelines' ruptures and volumes of oil spills in Russia, Greenpeace 2014

Oljeläckage från Rosnefts pipeline i Ryssland 2103.
© Denis Sinyakov / Greenpeace

styrelser och det är respektive styrelse som har huvudansvaret för fondernas investeringar. Ramarna för hur AP-fonderna väljer att placera pengarna bestäms av lagstiftning, men inom dessa regler fattar fonderna självständiga investeringsbeslut.

Enligt lagen är det övergripande målet för fonderna att förvalta fondmedlen på sådant sätt att de blir till största möjliga nytta för försäkringen för inkomstgrundad ålderspension. Det ska åstadkommas genom att skapa en hög avkastning till låg risk. AP-fonderna ska även ta hänsyn till etik och miljö i placeringsverksamheten, utan att göra avkall på det övergripande målet om hög avkastning. Utifrån detta uppdrag har fonderna tillsatt ett etikråd som ska ge ledning i sådana frågor.

Riksdagens pensionsgrupp

För över 20 år sedan enades Socialdemokraterna, Moderaterna, Centerpartiet och Folkpartiet (nu Liberalerna) och Kristdemokraterna om en reformering av det dåvarande pensionssystemet genom den så kallade pensionsöverenskommelsen.

I samband med detta bildades pensionsgruppen inom riksdagen, som sedan dess har bestått av representanter från dessa partier och sedan 2014 även Miljöpartiet. Gruppen utgörs av riksdagsledamöter från partierna och är i praktiken den beslutande församlingen även om besluten behöver formaliseras av regeringen och riksdagen.

Ändringsförslag

I juli 2017 presenterade finansmarknadsminister Per Bolund ett förslag för nya regler för Första-Fjärde AP-fonderna. Syftet med förslaget, som har förankrats med riksdagens pensionsgrupp, är att ge fonderna större frihet för sina placeringar, men även att ställa högre krav på hållbarhet. Regeringens ambition är att de nya reglerna ska börja tillämpas under 2018.

I promemorian konstateras att det inte är möjligt att bedöma i vilken utsträckning förslagen leder till att Första-Fjärde AP-fondernas förvaltning främjar en hållbar utveckling. Samtidigt ska enligt förslaget det övergripande målet om hög avkastning ligga fast. Detta innebär att främjandet av hållbar utveckling även fortsättningsvis reduceras till något som förvaltningen i bästa fall ska bidra till.

Men om dagens skattebetalare överhuvudtaget ska få någon vettig avkastning när det är dags att gå i pension är den viktigaste placeringen pensionsfonderna kan göra att avstå från fossila investeringar. För att AP-fonderna ska klimatsäkras bör målet om avkastning uppnås inom ramen för en hållbar utveckling. De planetära gränserna är nämligen till skillnad från ekonomiska mål absoluta.

AP-fondernas investeringar

Det finns ingenting i lagen som tvingar AP-fonderna att investera våra pensionspengar i fossil energi. De skulle utan vidare kunna fatta beslut om att sälja ut sina innehav av aktier i kol- och oljebolag och kraftverk utan att bryta mot några regler. Pengarna skulle sedan kunna investeras i verksamheter som inte förstör vår framtid, exempelvis företag som är verksamma inom effektivisering eller förnybar energi.

Men fonderna styrs av konservativa styrelser med traditionella värderingar. Deras policys bygger på att investera i så kallade portföljer där de köper andelar. Portföljerna innehåller vanligen en viss andel aktier i energiföretag tillsammans med aktier i andra sektorer, såsom livsmedel, läkemedel och elektronik.

Policys

Etikrådet

AP-fonderna har genom Etikrådet ett samarbete i policyfrågor som tar sitt främsta uttryck i en gemensam värdegrund. Den anger att fonderna agerar "på den svenska statens värdegrund där demokrati och en hållbar utveckling är centrala delar i enlighet med skrivningarna i regeringsformen. AP-fondernas värdegrund bygger också på de internationella konventioner som Sverige undertecknat."

Etikrådet har också tagit ställning emot investeringar i företag som är verksamma inom kärnvapen, antipersonella minor, klusterbomber, tobak, aggressiv skatteplanering samt vissa former av kommersiellt spel.

I miljö- och klimatfrågor följer AP-fonderna de regler och rekommendationer om öppen redovisning av investeringarnas klimatpåverkan och miljöeffekter som gäller inom Carbon Disclosure Project (CDP) och Extractive Industries Transparency Initiative (EITI). Samtliga fonder är medlemmar i investerargruppen Institutional Investors Group on Climate Change (IIGCC), ett forum för samarbete kring klimatfrågor för europeiska investerare, och ansluter sig till branschorganisationen International Council of Metal and Minings (ICMM) tio hållbarhetsprinciper.

Sammanfattningsvis finns det ingenting i Etikrådets ställningstagande som förhindrar eller begränsar AP-fondernas investeringar i fossil energi, den verksamhet som den svenska regeringen och många andra menar är "mänsklighetens ödesfråga".

Att en utfasning av fossila bränslen även är en oundviklig konsekvens av FN:s klimatkonvention,

och i synnerhet framgår av Parisavtalet, har inte heller satt några spår i vare sig värdegrunden eller hållbarhetsarbetet.

AP1

Första AP-fonden har en ägarpolicy som innehåller åtta punkter. En av dem gäller miljö och hållbarhet, men den innehåller inget utöver vad fonderna har enats om i Etikrådet: "Verksamheten ska bedrivas på ett finansiellt, miljömässigt och socialt ansvarsfullt sätt. Bolagen har ett ansvar att inte medverka till att internationella konventioner överträds, oavsett om dessa är riktade till stater, enskilda eller till bolag och organisationer. Ansvaret gäller oavsett om de länder där bolagen verkar har undertecknat konventionerna eller har svagare lagstiftning."

I enlighet med CDP:s rekommendationer publicerar AP1 uppgifter om storleken på de utsläpp av koldioxid som fondens investeringar skapar. För 2016 beräknas detta "fotavtryck" till 1 651 582 ton koldioxid. Koldioxidintensiteten, det vill säga koldioxidavtrycket relaterat till fondens ägarandel av bolagens omsättning respektive marknadsvärde, var avseende marknadsvärdet 14,2 ton CO₂e per miljon kronor.

AP2

Liksom första AP-fonden anger AP2 samma principer som har överenskommit inom Etikrådet om att följa gällande konventioner. Utöver detta anger fondens ägarpolicy att "Andra AP-fonden förväntar sig att bolag arbetar aktivt med miljö och etikfrågor. Fonden anser att ett långsiktigt positivt förhållningssätt till miljö och etik höjer värdet på bolag."

"För det enskilda bolaget innebär det att bolaget ska verka i enlighet med regler, konventioner och lagar samt därutöver proaktivt arbeta för ett sunt samspel med samhället i övrigt."

"Bolag bör även kommunicera hur de förhåller sig till hållbarhetsutmaningarna som är relevanta för deras verksamhet (t ex klimatförändringar, vatten, ekosystemtjänster/biologisk mångfald, kemikalier, fattigdomsbekämpning och sociala orättvisor)."

Andra AP-fondens fotavtryck för 2016 uppskattas till 2 676 000 ton och koldioxidintensiteten i fondens investeringar var 20 ton CO₂e per miljon kronor.

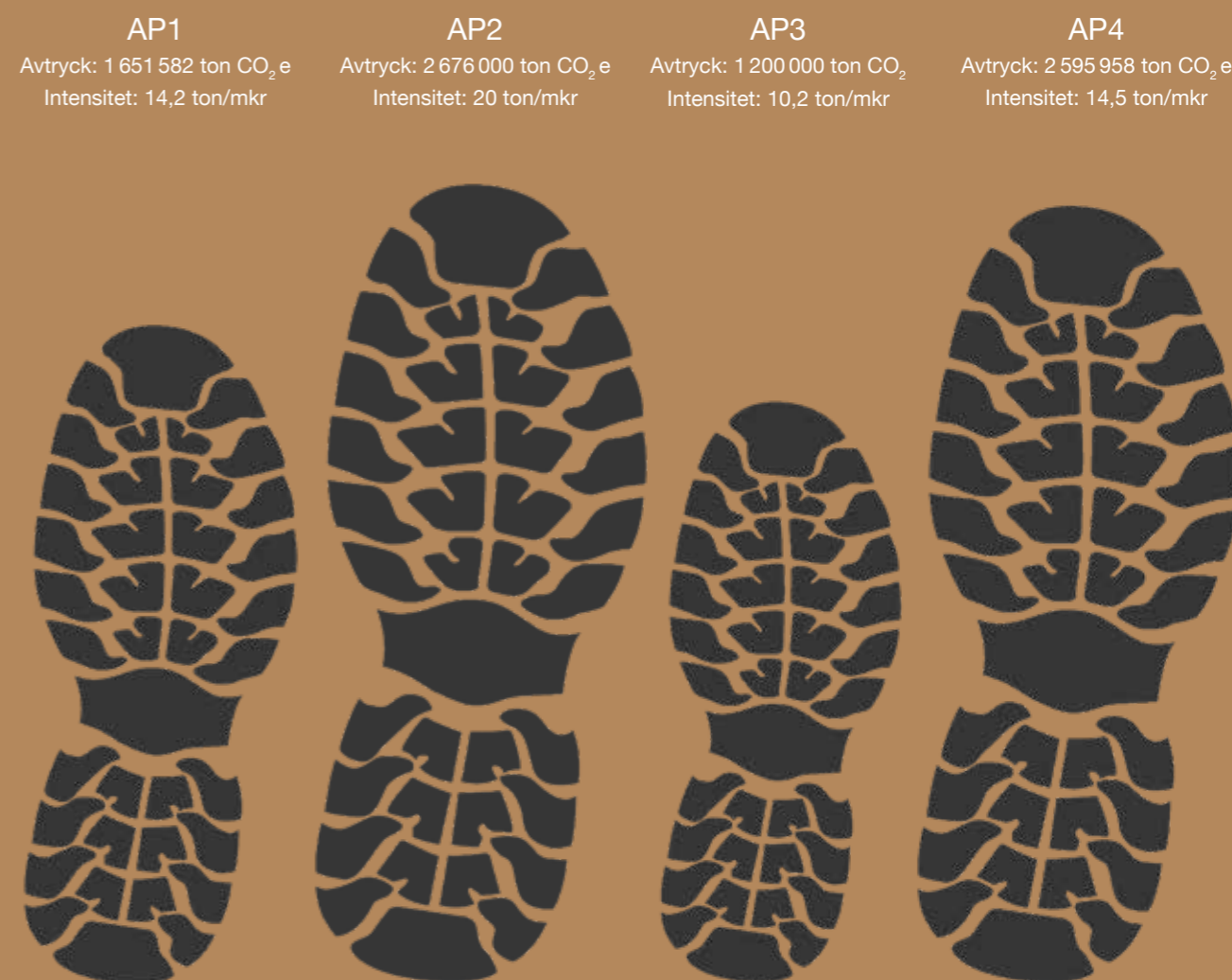
AP3

Förutom de krav som ställs gemensamt av AP-fonderna genom Etikrådet, har AP3 valt att skärpa sina hållbarhetskrav. Fonden har skrivit under Paris Pledge for Action och står därmed bakom det avtal

Fotavtryck

Allt fler företag mäter och redovisar verksamhetens utsläpp av koldioxid, eller fotavtryck. Men det finns olika sätt att göra detta. Det mest heltäckande och rättvisande är att mäta verksamhetens alla delar och dela in dem i tre olika kategorier, eller scopes. Då mäts vad företaget självt släpper ut genom skorstenar eller transporter (scope 1), vad verksamhetens insatsvaror har orsakat innan de nådde företagets dörrar (scope 2) och slutligen vilka indirekta utsläpp som orsakas av den produkt eller tjänst som levereras (scope 3). Vid produktion av fossila bränslen spelar det en mycket stor roll vilka scope som räknas in eftersom den slutliga användningen (scope 3) ger de största utsläppen. AP-fonderna har valt att räkna och redovisa sina

fotavtryck enligt scope 1 och 2. Därmed mäts bara de utsläpp som orsakas av bolagens verksamhet, inte av de produkter som företagen säljer. Dessutom redovisas investeringarnas koldioxidintensitet, det vill säga hur stora utsläppen (enligt scope 1 och 2) är per investerad krona, räknat på bolagens marknadsvärde. Redovisningarna visar stora skillnader vad gäller utsläpp, men det är också intressant att AP3 har en koldioxidintensitet som är hälften av intensiteten hos AP2.

Källa: Årsredovisningar från Första-Fjärde AP-fonderna.

som signerades på klimatmötet i Paris. Som en följd av detta har AP3 beslutat om ett antal klimatmål för verksamheten, bland annat:

- Noterade aktiers och krediters CO₂-avtryck ska ha halverats år 2018 jämfört med fondens nivå 2014.
- AP3 avser bidra till att utveckla marknaden för gröna obligationer i linje med COP21 och siktar på att till utgången av 2018 mer än tredubbla innehavet i gröna obligationer från 4,5 miljarder till 15 miljarder SEK.
- AP3s strategiska hållbarhetsinvesteringar ska fördubblas från 10 till 20 miljarder SEK till slutet av 2018.

Fonden redovisar ett fotavtryck för 2016 på 1 200 000 ton och en koldioxidintensitet på 10,2 ton CO₂e per miljon investerade kronor.

AP4

Utöver de samarbeten och regler som överenskommit inom ramen för Etikrådet, har även AP4 antagit egna mål för sitt hållbarhetsarbete. Fonden har en strategi som innebär att etablera delportföljer på alla stora aktiemarknader. I dessa så kallade lågkoldioxidportföljer väljer fonden bort bolag med höga utsläpp. Tillsammans omfattar delportföljerna 22 procent av AP4:s globala aktieinvesteringar.

Fondens mål är att:

- Öka andelen lågkoldioxidstrategier för att minska klimatriskerna i tillgångarna
 - Bidra till att investerare mäter sitt koldioxidavtryck och investerar klimatsmart
 - Bidra till att tillgångsklassen gröna obligationer är attraktiv och växer
 - Dela med sig av kunskap om lågkoldioxidstrategier och gröna obligationer
- För år 2016 redovisar AP4 ett fotavtryck på 2 595 958 ton och koldioxidintensiteten var 14,5 ton CO₂e per miljon investerade kronor.

Aktiv förvaltning

Istället för att sälja ut sina aktier i de fossila energiföretagen har AP-fonderna, liksom många andra finansinstitutioner, valt vad som kallas aktiv förvaltning. Det innebär, enligt fondernas sätt att beskriva det, att de försöker påverka inifrån genom att ställa krav på bolagen vid årsmöten och liknande. Så, istället för att göra det enda ansvarsfulla och sälja ut sina aktier i ExxonMobil, ConocoPhillips och Gazprom, försöker AP-fonderna i egenskap av ägare till en liten del av aktierna att påverka bolagen så att de slutar att leta efter mer olja eller låter bli att bygga fler pipelines.

Det är oklart hur effektiv denna påverkansstrategi är. Fonderna har inget sätt att mäta eller redovisa sina framgångar, men det vore överraskande om de

har lyckats i någon större utsträckning.

Deras förhandlingsläge kan inte vara särskilt gott. Andra AP-fonden äger exempelvis 5,5 miljarder av Gazproms 23,6 miljarder aktier. Det utgör två promille av aktierna och det verkar inte troligt att vare sig Vladimir Putin eller Gazproms styrelseordförande Viktor Zubkov låter sig imponeras.

Ägande i de 100 värsta

Greenpeace har kartlagt AP-fondernas investeringar i de 100 bolag som står för de största globala utsläppen av växthusgaser från industrin. Utgångspunkten har varit en databas med de största utsläpparna från den ansedda organisationen CDP (Carbon Disclosure Project), som även AP-fonderna stödjer och ansluter sig till.²⁸

Databasen räknar företagens utsläpp av växthusgaser enligt scope 1 och 3, det vill säga både företagets egna utsläpp och de utsläpp som orsakas av de produkter som bolagen säljer, i det här fallet fossila bränslen. Nittio procent av bolagens utsläpp härrör från scope 3.

Enligt CDP stod fossilindustrin ensam för 91 procent av de globala industriella växthusgasutsläppen år 2015 och omkring 70 procent av samtliga antropogena utsläpp av växthusgaser. De 50 största bolagen stod för hälften av de globala utsläppen av växthusgaser från industrin.²⁹

Uppgifterna från CDPs databas har sedan kompletterats med AP-fondernas rapporter över innehav av aktier och företagsobligationer per den 30 juni 2017.

Resultatet visar att AP-fonderna, för att ge oss en trygg ålderdom, har investerat 12,9 miljarder kronor av våra pensionspengar i 43 av de 100 största utsläpparna i världen. Det motsvarar 1 282 kronor per svensk. Tillsammans står dessa företag för 28,4 procent av de globala utsläppen av växthusgaser från industrin.

AP-fondernas fem största innehav uppgår till mellan en och två miljarder kronor per bolag och avser några av de absolut största utsläpparna i världen: Shell (2,5 md), ExxonMobil (1,7 md), Rio Tinto (1,4 md), BP (1,1 md) och Chevron (1,1 md).

Ett rimligt första steg är att AP-fonderna inte investerar i de 100 absolut största utsläpparna. Ett steg som måste följas av fler åtgärder. Om fler företag inkluderas i en granskning stiger följaktligen också summan av fondernas investeringar. Första-Fjärde AP-fonderna investerade den 30 juni 2017 20,6 miljarder i omkring 250 fossila energibolag enligt den grovmejslade klassificering som börsindexleverantören MSCI utarbetat.³⁰

²⁸ <https://www.cdp.net/en/articles/media/new-report-shows-just-100-companies-are-source-of-over-70-of-emissions>

²⁹ <https://www.cdp.net/en/reports/downloads/2327>

³⁰ Enligt sammanställningar erhållna av Första-Fjärde AP-fonden.

Tabell 2: AP 1-4 investeringar 2017 i världens 100 största utsläppare av växthusgaser (scope 1+3), miljoner kr

Företag	Andel*	AP1	AP2	AP3	AP4	Total
Gazprom	2.7%	0	92	0	0	92
Coal India	2.4%	5	0	0	0	5
Shenhua	2.4%	15	0	0	0	15
Rosneft	1.8%	13	13	0	0	26
ExxonMobil	1.4%	325	0	469	915	1,709
Pemex	1.3%	0	52	0	0	52
Royal Dutch Shell	1.2%	87	547	1,117	718	2,469
BP	1.1%	0	50	774	303	1,127
Petroleo Brasileiro	0.9%	62	0	0	0	62
Chevron	0.9%	123	148	260	543	1,073
Petronas	0.8%	15	78	0	0	93
Lukoil	0.8%	162	132	0	0	294
Glencore	0.8%	150	178	16	123	467
BHP Billiton	0.7%	167	0	0	250	417
Total	0.7%	0	0	413	105	518
Eni	0.5%	0	0	0	39	39
Statoil	0.5%	10	0	0	75	86
ConocoPhillips	0.5%	116	0	158	105	379
Anglo American	0.5%	3	72	0	47	123
Surgutneftegas	0.5%	15	98	0	0	113
China Petrochemical	0.5%	3	178	0	0	181
China National Offshore Oil	0.4%	36	0	0	0	36
Novatek	0.4%	19	64	0	0	83
RWE	0.3%	0	29	0	27	56
Sasol	0.3%	29	70	0	0	99
Oil & Natural Gas	0.3%	6	39	0	0	45
Canadian Natural Resources	0.3%	23	0	26	78	127
Anadarko Petroleum	0.3%	0	92	86	77	255
Suncor Energy	0.3%	0	0	93	118	211
Ecopetrol	0.3%	5	9	0	0	13
South32	0.2%	10	12	31	18	72
Banpu	0.2%	2	0	0	0	2
Chesapeake Energy	0.2%	0	0	7	0	7
Adaro Energy	0.2%	3	0	0	0	3
Occidental Petroleum	0.2%	90	108	58	88	344
Pertamina	0.2%	0	31	0	0	31
Exxaro Resources	0.2%	2	0	0	0	2
KazMunayGas	0.2%	0	30	0	0	30
Devon Energy	0.2%	38	0	76	31	145
Tatneft	0.2%	18	74	0	0	92
Rio Tinto	0.2%	144	144	915	211	1,414
Repsol	0.2%	0	89	0	52	141
EOG Resources	0.2%	106	36	43	159	343
Summa	28.4%	1,803	2,466	4,543	4,082	12,893

*Andel av industrins globala utsläpp 2015, scope 1+3. Källa: Carbon Majors Dataset 2017, CDP.

Slutsatser

I kampen mot klimatförändringarna är det helt avgörande att finanssektorn tar en aktiv roll att styra om investeringar från det som förstör klimatet mot det som kan förebygga en global uppvärmning över 1,5 grader i enlighet med Parisavtalet. Det innebär att investeringarna måste skiftas över från det som förorsakar omkring två tredjedelar av koldioxidutsläppen, de fossila bränslena, till långsiktigt hållbara lösningar på klimatkrisen så som förnybar energi och åtgärder för energieffektivisering.

De svenska AP-fonderna förvaltar enorma mängder kapital för svenska skattebetalares räkning. AP-fonderna agerar också internationellt, för tydligare redovisning av investeringarna och för mer hållbara investeringar. De har en viktig roll och fantastisk möjlighet till påverkan som når långt utanför Sveriges gränser och vida överstiger storleken på det förvaltade kapitalet. De svenska AP-fonderna bör därför växla upp och ta en ledande roll för att driva på finanssektorn i stort att snarast möjligt gå i en klimatvänlig riktning.

Att förvalta allt detta kapital är ett viktigt ansvar. Idag investerar våra gemensamma pensionsfonder miljarder kronor i flera av de värsta utsläpparna i världen. Genom dessa investeringar eldas den globala uppvärmningen på. Kostnaderna av klimatförändringarna för samhället kan bli mycket stora. Regeringen konstaterar att om övriga världen inte ställer om ökar kostnaden för att nå de svenska klimatmålen. Även de positiva konsekvenserna av en svensk klimatomställning kan minska om övriga världen inte ställer om.

Åtgärder i Sverige riskerar alltså att förlora i verkan om de inte åtföljs av en omställning även utanför Sverige. Detta innebär också att de svenska AP-fondernas investeringar idag i verksamheter som spär på klimatförändringarna kommer att slå tillbaka mot Sverige med ökade kostnader som följd vilka kommer att behöva bekostas av svenska skattebetalare i morgon.

Sverige har ratificerat klimatavtalet som antogs i Paris i december 2015. Enligt Parisavtalet har Sverige förbundit sig att "göra finansiella flöden förenliga med en väg mot låga växthusgasutsläpp och en klimatmässigt motståndskraftig utveckling."

Den 15 juni 2017 beslutade riksdagen att godkänna ett klimatpolitiskt ramverk och en klimatlag för Sverige. Regeringen slår i propositionen fast att "Sverige ska vara ett ledande land i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalets ambitiösa målsättningar". Regeringen konstaterar också att de globala klimatförändringarna är "vår tids ödesfråga och en av regeringens högst prioriterade frågor". Om utsläppen av växthusgaser fortsätter i nuvarande omfattning "ökar risken för allvarliga, genomgripande och oåterkalleliga effekter för människor och ekosystem".

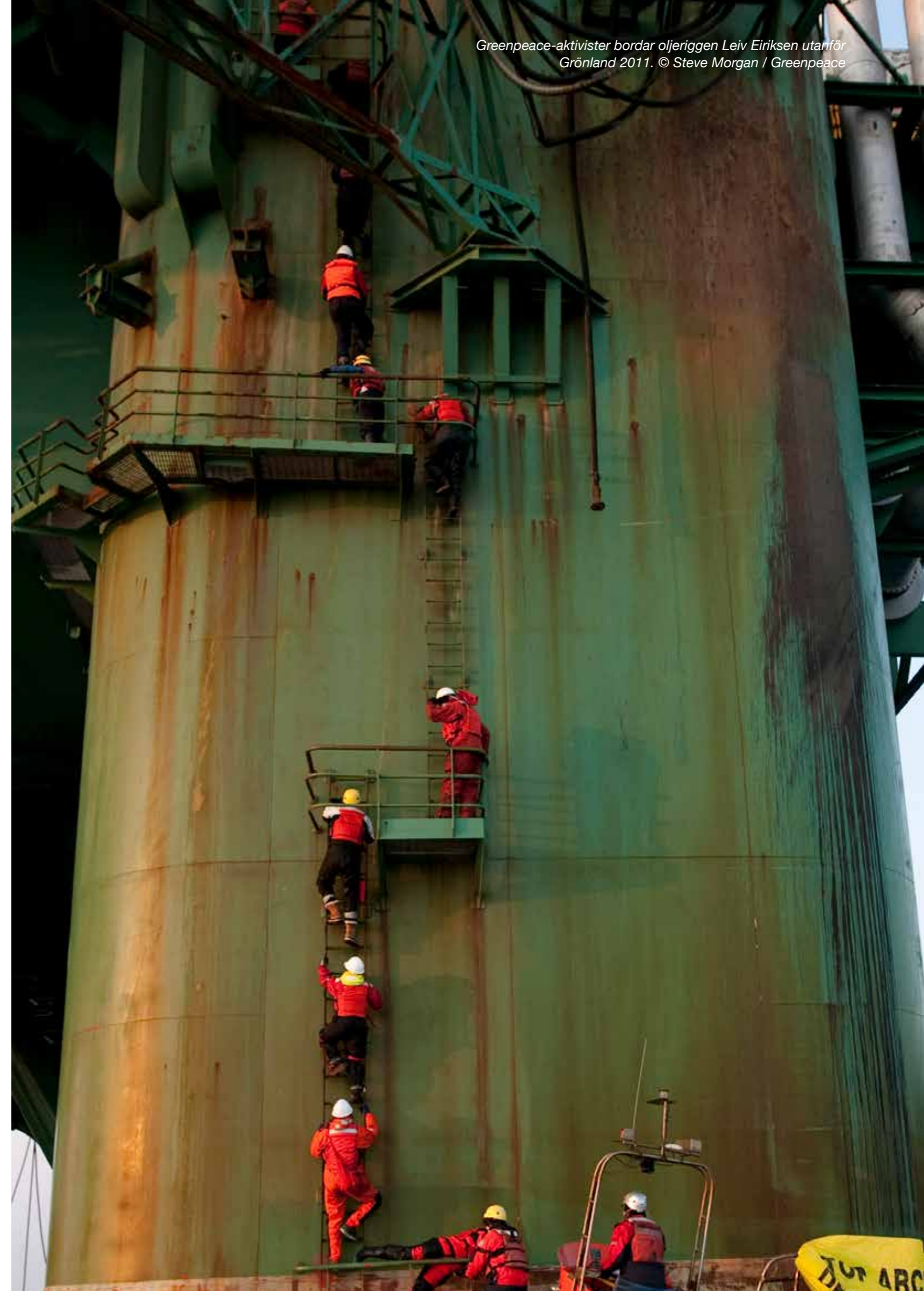
AP-fondernas massiva investeringar i fossil klimatskadlig energi är i uppenbar strid med både nationella och globala klimatmål. Dessa investeringar riskerar att på ett påtagligt sätt slå tillbaka mot oss själva och medföra stora samhällskostnader.

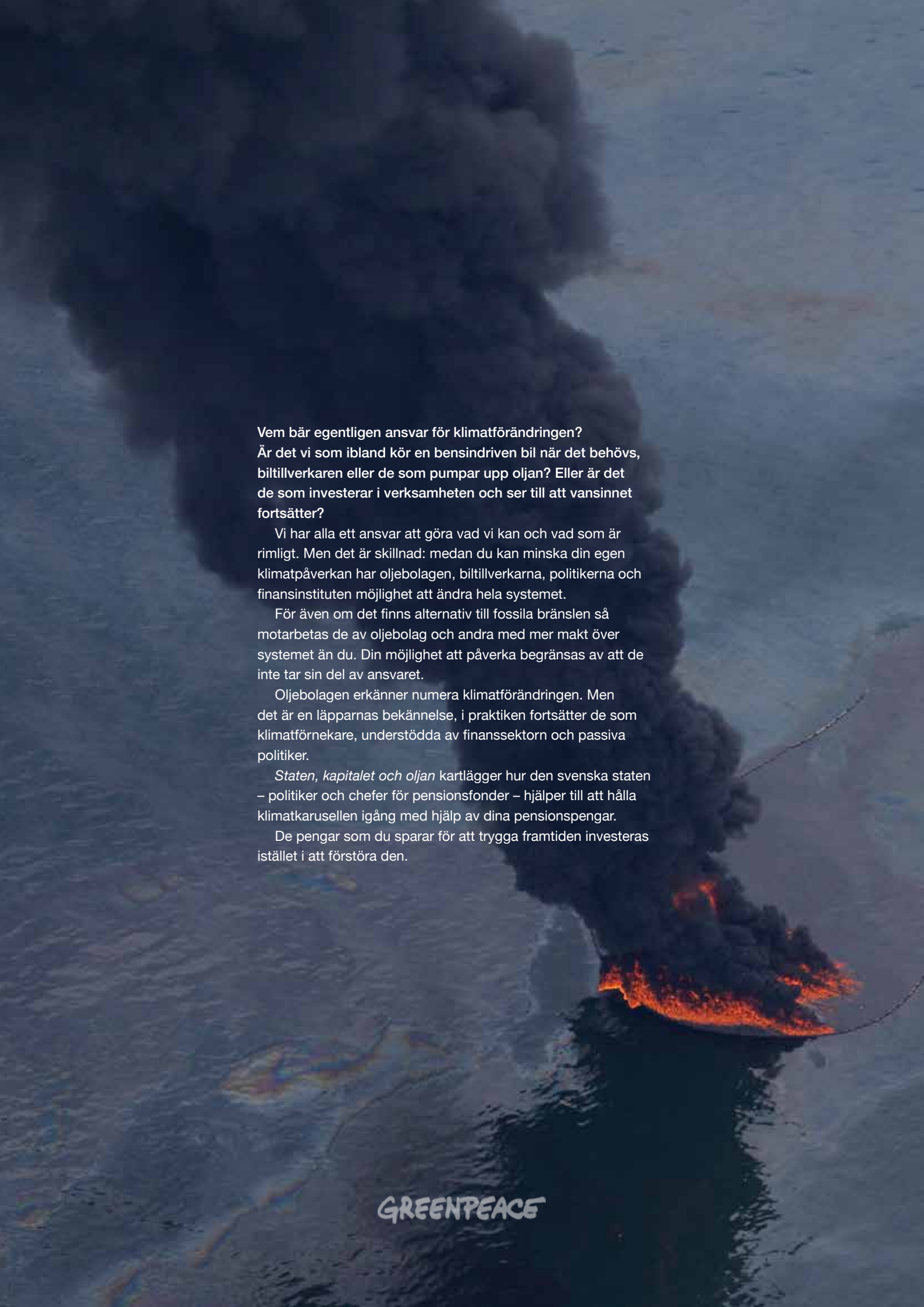
Att genom investeringar och ett aktivt ägarskap försöka påverka bolag i en mer hållbar riktning är lovvärt och kan under vissa omständigheter vara ett viktigt redskap för förändring. Men att investera i klimatskadlig verksamhet i syfte att verka för en hållbar utveckling är en självmotsägelse, hur man än vrider och vänder på det.

Greenpeace kräver att de svenska AP-fonderna inför en policy som säkerställer att deras investeringar lever upp till Parisavtalet och inte bidrar till klimatskadlig verksamhet.

För att vi ska nå klimatmålen måste alliansen mellan staten och fossilbolagen brytas. Att få bort kapitalet ur ekvationen minskar fossilbolagens och statens sekellånga beroende av varandra och det skickar en väldigt viktig signal till finansmarknader, energibolag och politiker över hela världen.

AP-fonderna och finanssektorn i stort kan – och måste – gå från att vara en del av problemet till att bli en del av lösningen.

Vem bär egentligen ansvar för klimatförändringen?

Är det vi som ibland kör en bensindriven bil när det behövs, biltillverkaren eller de som pumpar upp oljan? Eller är det de som investerar i verksamheten och ser till att vansinnet fortsätter?

Vi har alla ett ansvar att göra vad vi kan och vad som är rimligt. Men det är skillnad: medan du kan minska din egen klimatpåverkan har oljebolagen, biltillverkarna, politikerna och finansinstituten möjlighet att ändra hela systemet.

För även om det finns alternativ till fossila bränslen så motarbetas de av oljebolag och andra med mer makt över systemet än du. Din möjlighet att påverka begränsas av att de inte tar sin del av ansvaret.

Oljebolagen erkänner numera klimatförändringen. Men det är en läpparnas bekännelse, i praktiken fortsätter de som klimatförnekare, understödda av finanssektorn och passiva politiker.

Staten, kapitalet och oljan kartlägger hur den svenska staten – politiker och chefer för pensionsfonder – hjälper till att hålla klimatkarusellen igång med hjälp av dina pensionspengar.

De pengar som du sparar för att trygga framtiden investeras istället i att förstöra den.

GREENPEACE